

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1899.

4. Matija Kračmanov-Valjavec: *Poesije*. Izdala Slovenska Matica. Uredil Fr. Levec. V Ljubljani. Tiskali J. Blasnika nasl. XXXVIII. + 302. Cena 2 K. — Dobili smo pesmi znamenitega moža, čigar pesmi so pred leti radi brali, a je bil poslednji čas skoro pozabljen, izvzemši njegove pesmi po raznih cvetnikih in berilih. Izbral jih je g. Fr. Levec, a ne vseh. Prav je storil; lahko bi bil tu in tam še katero brez škode odslovil. Pesmi so nastale v raznih dobah življenja, pod različnimi vplivi, v času, ko je bil še naš jezik v povojih: zato so tudi različne vrednosti. Želeli bi, da bi bil gospod urednik zbirko razdelil v tri dele: lirske, epske in dramatične pesmi.

Glavna sodba o vseh pesmih bi bila ta-le: Dokler je Valjavec ostal na narodnih tleh, je izboren; a čim bolj se je oddaljeval pod vplivom nemških pesnikov od teh tal, tem bolj je voden, prazen, prozaik . . . Najboljše njegove lirske pesmi so one, ki jih je zapel po narodnih motivih. Predmeti so mu narava, domovina, izvoljenka . . . Iz umevnih vzrokov ni pel tolikokrat domoljubnih pesmij, kakor je bilo tedaj navadno. Med lirskimi se odlikujejo drobne pesmi (34), „Gorjé“ (41), na katero je pa še bolj nego Prešeren vplival Goethe, in „Danica“ (9). Zadnji trije soneti se lahko merijo s Prešernovimi, prvih pet pa je jako podobnih sonetom Koseskega.

„Sanje“ (128) so res bolj sanje v prvem delu; v drugem delu pa dovršeno in pristrčno opisujejo prvo ljubezen in domače „žegnanje“. V sanjah bi brez pesnikove škode lahko izostal verz (138): „za kar bi radi ga storili črnici“, namreč, da bi bilo življenje samo trpljenje. Ej, saj niso črnici tako hudi! V liriki nima dosti verskih motivov, a vere ne žali nikjer. — Bistvo njegove poezije je narodna epika. Tu je Valjavec doma, za epiko je bil rojen in vzgojen od svoje babice. Pristen Gorenjec sede za mizo med sosesčane ali kot „zgodovinar sede modro za katedro“ (87) in začenja v lepi narodovi govorici:

Pa ga ni drevesa
kakor naša lipa,
tam na sredi sela
gleda čez vse drevje.

Pa je ni mladenke
kakor hči županja,
ki kot solnce luno
vse dekličje mrači (69).

In basen za basnijo se vrsti, legenda za legendo. Da, med legendarnimi pesniki ima prvo mesto, in pesem od nebeške gloriije (65) je vzor narodne legende. To je pristna poezija, ki je privrela iz narodove, nepokvarjene duše.

In kot pravi ljudski filozof podaje na koncu primeren nauk, česar ne bi odpustili nobenemu modernemu pesniku, a Valjavcu se podá kakor amen v očenašu. To trdimo o legendah, a slabši je v basnih, dasi so po svoje dovršene. Že ti heksametri nas motijo. G. Levec jih sicer hvali, in naj bodo kakršni koli, a ta mera ni v duhu našega jezika. Ne vemo, kako manjjo so imeli pesniki, da so uklepali slovenski jezik v heksametre. Modern slovenski pesnik ne bi noben več pel v heksametrih. „Ovsenjak“ (76), „Pastir“ (94) in „Volk Rimljan“ (115) med drugimi bodo ohranili v našem slovstvu vedno svojo klasično veljavo in prvaštvo. Veliko vrednost ima tudi idila „Zorin in Strelina“ (150), kolikor stoji na narodnih tleh, slabejša je „Zora in Sonca“ (174). Romantika ni bila pravo polje za Gorenjca-Valjavca. Škoda, da ni gospod urednik dal kake izvirne dramatične pesmi. „Ifigeniji v Tavridi“ (226) se vidi, da jo je pesnik prevajal, ko je še vladal pri nas duh in jezik Koseskega. Sploh je mnogo koseskizmov v zbirki. Morda bi to ne škodilo nič zbirki, ko bi se bili iztrebili iz zbirke, ki je namenjena širšemu občinstvu. „Originalen“ je v primerah, n. pr. „trd, kakor zašit v sto bikovih kož“ (30). Morda bi naravoslovci oporekali, da bi imel lev parklje (116). Malo pesniški so izrazi: dečla, naklomba, obljum, čudoblodki, tolaž itd. In izbiral ni, ko je zapisal n. pr.: „zasadil svetli gled oči“ (31) in „zbujena vest jo nadrevi“ (70). To in še marsikaj bi se dalo zbirki očitati v tehniki, v diktaciji; a v obče ima toliko klenega zrna, toliko lepih idej, izvirnih mislij, da lahko častitamo Slovenski Matici, da je izdala to knjigo. *Fr. Kralj.*

5. *Beneška Slovenija*. Prirodnoznanški in zgodovinski spis. (15 podob.) Spisal S. Rutar, c. kr. gimnazijalni profesor. 8°. Str. 138. Cena 1 K 40 h. — Slovenska Matica nas je letos razveselila z lepo knjigo o beneški Sloveniji. Upam, da bo vrlo zanimalo ostale Slovence spoznati brate, ki se kakor predstraža vsega Slovanstva nahajajo pod italijansko krono. In skrajnji čas je, da jih spoznajo, ker morajo prej ali slej poginiti pod navalom laške narodnosti, ako se ne predrugačijo razmere. Spis je prišel iz spretnega peresa prof. Rutarja. Ta učeni in marljivi strokovnjak je večkrat potoval po beneški Sloveniji in jo proučil osebno; zato se moremo zanašati na njegove podatke in smatrati njegovo delo za najpopolnejše in najbolj kritično v tej vrsti.